

LÄHDE

HISTORIATIETEELLINEN AIKAKAUSKIRJA 2017

Vertaisarvioitu tieteellinen aikakauskirja
14. vuosikerta
aikakauskirjalahde.wordpress.com

Julkaisija:
Pohjois-Karjalan historiallinen yhdistys ry.

Päätoimittaja:
Miika Raudaskoski
miika.raudaskoski@uef.fi

Toimitussihteerit:
Antti Härkönen, Mikko Kohvakka, Jenni Merovuo, Chloe Wells

Kansi:
Jenni Merovuo

Taitto:
Miika Raudaskoski

ISSN 2489-6195

Pääkirjoitus

Käärmeet, hämähäkit, työttömyys, oma tai läheisen sairastuminen, onnettomuus, sota ja äärimmillään kuolema – tässä vain muutamia yleisiä pelon kohteita mainitakseni. Pelko on meille jokaiselle arkielämästä tuttu, joskin epämiellyttävä tunne. Pelko on kokonaisvaltaista. Se vaikuttaa voimakkaasti toimintakykyymme, pahimmillaan lamauttaa meidät kokonaan. Usein pelko on irrationaalista, kenties pahinta mahdollista vaihtoehtoa miettiessään alkaa huomaamattaan pelätä sen toteutumista, vaikka todennäköisyys olisi pieni. Ihmisillä on myös taipumus pelätä asioita, jotka eivät tilastollisesti katsottuna ole vaarallisia eli pelkäämisen arvoisia. Yleinen esimerkki tästä on lentopelko, jota moni meistä tuntee ainakin jollain tasolla. Tilastollisesti lentomatrustaminen on kuitenkin paljon turvallisempaa kuin esimerkiksi autoilu, mopoilu tai pyöräily.

Pelon tunteen taustat ovat evoluutiokehityksessä. Pelko on auttanut ihmistä selviytymään, sillä sen avulla tulemme varautuneeksi erilaisiin vaaratilanteisiin. Ilman pelkoa tulipalosta emme käyttäisi palohälyttimiä tai hankkisi sammutuspeitettä. Vakuutusbisnes perustuu siihen, että haluamme turvata talouttamme erilaisten onnettomuuksien varalle. Pelkäämme, että ne sattuvat kaikesta huolimatta juuri meidän kohdallemme. Tällainen pelko on helpommin hallittavaa, rationaalista pelkoa, joka kanavoituu yksilön ja yhteiskunnan näkökulmasta hyödyllisesti lisäämällä yhteistä turvallisuutta ja turvallisuudentunnetta.

Pelko on myös bisnestä. Kirjoissa, elokuvissa ja taiteessa pelko on kuitenkin sopivan kaukana meistä. Fiktiivistä pelkoa tuntuu olevan helpompi käsitellä kuin arkielämän pelkoja. Iltapäivälehtien kirkuvat lööpit terrori-iskuista, luonnonkatastrofeista ja onnettomuuksista ovat banaalia pelolla rahastamista. Milloin meidän on varauduttava Venäjän hyökkäykseen, milloin turvapaikanhakijoiden vyöryyn tai laajamittaisiin terrori-iskujen sarjoihin. Iltalehtiä on helppo syyttää pelolla mässäilystä, mutta tosiasia on, ettei markkinataloudessa yhtäkään pelko-otsikoitua irtonumeroa myydä, jollei sitä joku osta.

Aikakauskirja Lähteen vuoden 2017 teemanumerossa tutkitaan pelkoa ja sen erilaisia ilmenemismuotoja niin nykypäivänä kuin historiassa. Terhi Halosen artikkeli *Peloista pahin – Etnografinen tutkimus asunnottomuuden herättämistä kokemuksista itäsuomalaisten nuorten keskuudessa* liikkuu hyvinvointiyhteiskuntamme marginaalissa ja tuo nuorten asunnottomien äänen kuuluviin. Artikkelin on tärkeä tutkimuksellinen puheenvuoro, jonka etnografinen

tutkimusote tuo asunnottomien pelot aivan lukijan iholle. Laajan hyvinvointiyhteiskunnan rakentaminen on mahdollistanut sen, ettei asunnottomuus ole Suomessa suuri ongelma. Halosen artikkeli muistuttaa kuitenkin siitä, että yksikin asunnoton, joka joutuu kokemaan arkipäivässään suurta turvattomuutta ja pelkoa, on liikaa. Tutkijoiden tehtävänä on osaltaan tuoda yhteiskunnan marginaaliin joutuneiden ääntä kuuluville ja poliittisten päättäjien rakentaa sellaista yhteiskuntaa, jossa jokaisella on asunto ja perustarpeet turvattu.

Sofia Paasikiven ”*Lakastuvat uhrit iskustasi kaatuvat*” vie lukijansa 1800-luvun Turkuun ja keskelle vaarallisen ja helposti tarttuvan koleran aiheuttamia pelkoja. Paasikiven artikkelissa eritellään niin aikalaisten asiantuntijoiden kuin tavallisen kansan suhtautumista koleraan. Vakava ja leviävä sairaus levitti ymmärrettävästi mukanaan myös pelkoa. Historiallisesta aikakaudesta riippumatta ihmiselle näyttää olevan tyypillistä tarve löytää asioille syylliset, näin myös koleran kohdalla. Huhut ja valheellisetkin syytökset leviävät otollisessa maaperässä silloin, kun pelko ja tietämättömyys ovat suuria. Aikamme keskustelu totuudenjälkeisestä yhteiskunnasta, erilaisten ihmisryhmien leimaamisesta ja helppojen selitysten etsimisestä ei ole mitenkään uutta tai ihmeellisestä. Ihmisten koulutustason nouseminen ei estä levittämästä huhuja ja niiden mukana eripuraa, mutta koulutus ja tietämyksen lisääminen ovat ainoat keinot, joille voimme edes yrittää taistella näitä valheen äänitorvia vastaan.

Lähteen kolme viimeistä artikkelia tarkastelevat Venäjää ja siihen liittyviä pelkoja. Idän uhka ja Venäjä-pelko on sisäänrakennettu suomalaiseen kansalliseen kertomukseen, jota Eetu Iston sortovuosina maalaama teos *Hyökkäys* symboloi. Suomen ja suomalaisuuden suhde Venäjään on tämän vuoksi vaikea. Kylmän sodan jälkeen suhteet normalisoituivat YYA-ajan hännystelystä kohti eurooppalaisempaa naapuruutta, jossa rajan ylittäminen ei ollut enää kiellettyä, mystifioitua tai uhkaavaa. Ukrainan kriisin myötä Venäjän ja Suomen väleihin on tullut jälleen uutta jännitystä, jossa arvaamattomuus on keskeinen juonne. Arvaamattomuudesta on lyhyt matka pelkoon, olipa se rationaalista tai ei.

Kirsi Laurénin artikkeli ”*Siinä katottiin vähän aikaa konepistoolin suuaukkoa*” taustoittaa osaltaan historiallista Venäjä-pelkoa tarkastelemalla neuvostopartisaanien iskujen aiheuttamia traumoja Pohjois-Suomen rajaseuduilla. Sota ja kaikki siihen liittyvät pelot niin kotirintamalla kuin etulinjassakin ovat väistämättä jättäneet jälkensä Suomen ja Venäjän suhteeseen. Neuvostopartisaanien iskut ovat Laurénin artikkelin perusteella olleet hyvin järkyttäviä ja

traumaattisia kokemuksia, jotka ovat jättäneet jälkensä ne kokeneiden ihmisten elämään vuosikymmenten ajaksi.

Ajallisesti tuoreempaan Venäjä-pelkoon kytkeytyvät Susanna Pirneksen ja Teemu Oivon lehdistöaineistoa hyödyntävät artikkelit. Pirneksen *Pelkoa ja uhkakuvia – Suomalaisen median kuva Venäjän toiminnasta arktisella alueella* erittelee sanomalehdissä käytyä keskustelua Venäjästä erityisesti arktisen alueen kontekstissa. Oivon *Pelko Pohjois-Karjalan Venäjä-keskustelussa ja -uutisoinnissa* puolestaan lähestyy samaa teemaa yleisemmin Venäjään liittyvässä keskustelussa. Molemmissa artikkeleissa välittyy suomalaisen Venäjä-keskustelun tietynlainen dualismi, jossa pelko, uhka ja arvaamattomuus sekä mahdollisuudet ja yhteistyön monet muodot vetävät koko keskustelua kahteen eri suuntaan.

Pääministeri Harri Holkeri totesi aikanaan Suomen puolueettomuuspolitiikan ja Euroopan yhteisön jäsenyyden olevan kuin ympyrän neliöimistä. Tavallaan Holkeri olikin oikeassa, sillä EY-jäsenyys ja myöhemmin vaikuttajan roolin hakeminen Euroopan unionissa ovat vahvistaneet Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittista asemaa. Puolueettomuus on sen sijaan jäänyt historialliseksi käsitteeksi, joka toistuu enää lähinnä Paavo Väyrysen kaltaisten YYA-ajan idänsuhteita kaipaavien poliitikkojen puheissa. Samanlaista ympyrän neliöimistä esiintyy kuitenkin edelleen Venäjään liittyvässä keskustelussa, kun pyritään pääsemään selvyYTEEN siitä, onko itäinen naapuri Suomelle pelottava ja uhkaava turvallisuusvajeen tuottaja, vai taloudellinen mahdollisuus.

Tämä Lähde on toinen ja samalla viimeinen päätoimittamani numero. On ollut ilo ja kunnia toimia tämän julkaisun päätoimittajana jatkaen osaltani jo yli kymmenvuotista perinnettä. Sain edeltäjältäni Jani Karhulta käsiini vahvan tietellisen julkaisun, jonka asemaa JUFO-listaus ja vertaisarviointiprosessi olivat vahvistaneet.

Omalla päätoimittajakaudellani Lähde on ottanut kaksi seuraavaa isoa askelta. Ensimmäisenä saimme oikeuden käyttää julkaisussamme Tieteellisten seurain valtuuskunnan (TSV) virallista vertaisarviointi-tunnusta, mikä vahvistaa tieteellisen julkaisuprosessimme pohjaa. Toisena keskeisenä tavoitteena on ollut Lähteen digitalisoiminen. Painetuille, paperisille tieteellisille julkaisuille on edelleen tilausta, mutta kaltaisemme pieni toimija ei pysty taloudellisesti kestävästi toimimaan koko ajan kutistuvan tilaajajoukon varassa. Digitaalinen julkaisualusta mahdollistaa myös loistaville artikkeleille entistä laajemman lukijakunnan. Tämän vuoksi

Lähde siirtyy uuteen aikaan ja tämä numero on ensimmäinen Journal-alustalla julkaistu *Open Access* -vuosikirja. Pelkoakin on ollut ilmassa tätä numeroa kätilöidessä, mutta toivottavasti lukukokemus on entistä parempi ja yhä useampi uusi lukija tavoittaa Lähteen.

Digitaalinen julkaisuprosessi ei olisi ollut mahdollista ilman Pohjois-Karjalan historiallista yhdistystä ja loistavaa toimituskuntaa. Syksyllä tehty yhteistyöpäätös PKHY:n kanssa tarkoittaa sitä, että vuodesta 2004 Lähdettä julkaissut jatko-opiskelijoiden yhdistys Labyrintti ry vetäytyy julkaisijan roolista ja tämän numeron myötä Lähde vahvistaa osaltaan PKHY:n laadukasta julkaisutoimintaa. Lähde säilyy edelleen nimenomaan Itä-Suomen yliopiston jatko-opiskelijoiden omana julkaisuna ja tarkoituksena on tulevaisuudessakin tarjota niin toimituskokemusta kuin julkaisumahdollisuuksia tulevaisuuden tohtoreille.

Lopuksi kiitokset toimituskunnalle, jota ilman tämä numero ei olisi koskaan valmistunut. Tuleva päätoimittaja Jenni Merovuo on tehnyt ison työn digitaalisen julkaisemisen eteen. Jenni tarttui siihen tehtävään, johon itse en osin uusilta siviilitöiltäni ehtinyt ja jaksanut ryhtyä. Iso kiitos Jenni! Tästä on toivottavasti hyvä jatkaa kohti entistä parempaa, vahvempaa ja luetumpaa Lähdettä. Kiitokset myös Antti Härköselälle, jonka tietoteknisillä vinkeillä tämänkin numeron taittoa on viety eteenpäin. Jennille ja Antille kuuluu myös kiitos sisällön viemisestä Journal-palvelimelle. Toimituskunnastamme tämän numeron myötä väistynyt tohtori Mikko Kohvakka on myös omilla kommentteillaan antanut vahvan panoksen niin Lähteen kehitystyöhön kuin artikkelien kieliasuun.

Ja aivan viimeiseksi kiitokset vielä Lähdettä kaikkina menneinä vuosina lukeneille ja tilanneille henkilöille. Ilman teitä Lähteen tekeminen ei olisi ollut mahdollista. Toivon, että jokainen vanha tilaajamme löytää tiensä Journal-palveluun ja digitaalisen Lähteen pariin.

Näiden kiitosten myötä päätoimittaja kiittää, kumartaa ja poistuu takavasemmalle.

Kuopiossa ensimmäisenä adventtisunnuntaina 2017.

Miika Raudaskoski